

Vážená Studentská komoro Rady vysokých škol, vážení přátelé,

jménem Akademického senátu Fakulty architektury Vysokého učení technického v Brně bych Vám rád předložil *nominaci* pana *Pavla Švandy* na *laureáta Ceny Jana Opletala*, na které se shodl náš Akademický senát na svém zasedání 12. října tohoto roku.

Pavel Švanda byl křesťanský literárně činný aktivista a student Fakulty architektury VUT, jenž nejen svými texty vystupoval aktivně proti totalitnímu komunistickému režimu. Vymezoval se proti nedemokratickým hodnotám, měl víru v svobodu a naději v budoucnost. Na podzim roku 1980 se zapojil do křesťanského hnutí kolem Charty 77, stejně tak byl napojen na pražský disent. V roce 1981 odmítl účast u povinných voleb. Za své morální hodnoty a víru ve svobodu zaplatil však daň nejvyšší. Na podzim roku 1981 bylo jeho tělo nalezeno na dně propasti Macocha.

„Nemám právo si myslet, že se mi děje příkoří – ať už mne stihne cokoliv. Vlastně už prosím jen o jediné – abych to unesl. Nebudu prosit za míň utrpení pro své bližní, ale jen za to, aby všichni vydrželi, aby změnili názory o svém utrpení.“

Jako podklad této nominace přikládám výpis usnesení z daného zasedání AS FA VUT (jedná se konkrétně o Usnesení č.2) a přikládám také informační materiál, který osobu Pavla Švandy přibližuje.

S přáním hezkého dne

Ing.arch. Vítězslav NOVÝ

předseda Akademického senátu fakulty

Fakulta architektury

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

VÝPIS USNESENÍ Z MIMOŘÁDNÉHO ZASEDÁNÍ AS FA VUT ZE DNE 12. 10. 2021

místo zasedání: zasedací místnost děkanátu A117
začátek zasedání: 15:00 konec zasedání: 17:45

Přítomni:

Členové AS FA VUT v Brně:

Ing. arch. Vítězslav Nový, předseda AS FA VUT

Bc. Adéla Šoborová, místopředsedkyně AS FA VUT

Ing. Stanislav Mikeš – odchod v 15.30

Ing. Zdeněk Vejpustek, Ph.D. – odchod 17:00 – 17:31

Ing. arch. Nicol Galeová

akad. mal. Milada Gabrielová

Ing. arch. Václav Šana

Radim Koutný

Bc. Diana Hodulíková

Hosté:

Ing. arch. Marek Štěpán, proděkan pro rozvoj

Ing. Petr Sedlák, tajemník FA

Usnesení č. 1

AS FA VUT bere na vědomí informace pana proděkana M. Štěpána a tajemníka P. Sedláka a odpovědi na dotazy dle zápisu pracovní skupiny AS FA pro přesun FA ze dne 15.7.2021. AS FA VUT důrazně doporučuje doplnění projektu o ověření rezervních a rozvojových ploch, případně jejich vyznačení v situaci. Doporučuje vedení FA projednat s vedením VUT možnost vytvoření doplňující objemové studie nad rámec zadaného projektu, který ověří saturaci rekonstruovaných či nově vystavěných budov areálu v možnostech budoucího rozvoje, doplnění dalších provozů, či navýšení kapacit. /např. diskutované možnosti stravování, inkubátory absolventů, studentské zázemí pro volný čas a pod. /a návaznost-dopady budoucího rozvoje areálu na stávající architektonickou studii.

Pro 8

Proti 0

Zdržel se 0

Usnesení bylo přijato.

Usnesení č. 2

Akademický senát Fakulty architektury VUT schvaluje návrh senátorky Diany Hodulíkové na nominaci Pavla Švandy na laureáta ceny Jana Opletala.

Pro 7

Proti 0

Zdržel se 0

Usnesení bylo přijato.

Usnesení č. 3

Akademický senát Fakulty architektury VUT schvaluje termín 5. řádného zasedání AS FA VUT v termínu 9. listopadu 2021 ve 13 hodin a termín 6. řádného zasedání AS FA VUT v termínu 7. prosince 2021 ve 13 hodin

Pro 7

Proti 0

Zdržel se 0

Usnesení bylo přijato.

Dne 12. 10. 2021

zapsala: Bc. Kristýna Karásková

verifikoval: Ing. arch. Vítězslav Nový, předseda AS FA VUT

Od tragické smrti studenta Pavla Švandy uplynulo 40 let

Je tomu právě 40 let, co začátek akademického roku 1981/1982 na Vysokém učení technickém v Brně poznamenala tragická událost. O smrti studenta architektury VUT Pavla Švandy (1959–1981) se tehdy dozvěděl z vysílání rádia Svobodná Evropa i Jan Čermák, který je autorem následujícího příspěvku.

Jan Čermák, FSI VUT
Foto archiv Iva Ondračky

V sobotu 10. října 1981 neznámá osoba telefonicky upozornila správu Moravského krasu, že na dně propasti Macocha leží mrtvý člověk. Ten byl později identifikován jako student brněnské Fakulty architektury Pavel Švanda. Náhlé úmrtí vynikajícího studenta by za normálních okolností vedlo k vyšetřování, které by veřejnost, zejména ta akademická, sledovala s mimořádným zájmem. Před 40 lety v tehdejší Československu však nepanovaly normální okolnosti. Prezidentem země byl generální tajemník KSČ Gustáv Husák, dramatik Václav Havel seděl ve vězení a dění v zemi kontrolovala všemocná Státní bezpečnost. Zájemem státní moci bylo tuto událost utajit, což se do značné míry podařilo. Okolnosti tragického úmrtí Pavla Švandy jsou nejasné dodnes.

Situace na československých vysokých školách v 70. a 80. letech odpovídala celospolečenskému klimatu té doby. Od akademických pracovníků se očekávala loajalita vůči státní moci, jakýkoliv veřejný projev nesouhlasu s jejím chováním znamenal konec akademického působení. Podobný tlak byl vyvíjen i na studenty. Jejich studium mohlo probíhat bez problémů pouze za podmínky, že nevykazovali žádné aktivity, které by byly v rozporu s oficiálně hlášanou ideologií. Pro monitoring studentů a učitelského sboru byl pro každou fakultu na „zvláštním oddělení“ přidělen operativní pracovník Státní bezpečnosti, který si obvykle budoval mezi studenty síť informátorů.

Za této společenské situace přichází v roce 1978 na brněnskou architekturu opavský rodák Pavel Švanda.

Pochází z duchovně a kulturně bohatého prostředí s mnohostrannými zájmy a příchod na vysokou školu okruh jeho zájmů a aktivit ještě rozšiřuje. Začíná se zabývat filozofií a pokouší se vydávat vlastní samizdatový časopis, ovšem bez jakékoliv naděje na zveřejnění. V okruhu svých přátel je uznáván jako vzdělaný a respektovaný diskutér, kritický vůči oficiálním i neoficiálním poměrům v nesvobodné zemi. V brněnském prostředí navíc navazuje osobní vztahy, které jej přivedou k víře. Především je to ale velmi bystrý a vnímavý

student architektury – jeho bohaté myšlenkové a duchovní zázemí mu umožňuje osobitě chápání oboru a vytváření originálních vizí o něm.

Na podzim 1980 si Švanda podává společně s pěti spolužáky žádost o povolení cesty do Itálie. Ačkoliv podobné žádosti byly téměř vždy předem odsouzeny k nezdaru, Švanda jako jediný ze spolužáků překvapivě všechna potřebná povolení dostává. Už tehdy se kolem něj začíná utahovat smyčka Státní bezpečnosti, které nemohly uniknout ani jeho domácí aktivity, ani skutečnost, že ve Vatikánu žil v emigraci Švandův prastrýc, významný duchovní a pozdější kardinál Tomáš Špidlík (1919–2010). O něj se

Imatrikulace na VUT

Státní bezpečnost zajímala z řady důvodů, z nichž hlavním bylo zřejmě jeho působení v rádiu Vatikán, které navzdory rušení poskytovalo posluchačům v tehdejší Československu cenné informace. Těchto souvislostí si ve své době student brněnské architektury nemohl být vědom. Do Itálie jel za poznáním a cestu zachytil ve svých zápiscích, které prokazují nejen pisatelův literární talent, ale také originální pohledy studenta architektury na moderní i historickou architekturu.

Po srpnovém návratu do Československa je Pavel Švanda opakovaně kontaktován Státní bezpečností a cítí se být v ohrožení. V pátek 2. října napíše vzkaz týkající se schůzky s blízkou osobou, na tu už ale nedorazí. V dalších dnech ho jeho blízcí a spolužáci marně shánějí, dokud se 10. října definitivně nenaplní jejich nejčernější obava.

Tehdejší vyšetřování smrti Pavla Švandy bylo ukončeno závěrem, že šlo o sebevraždu. Tomu ovšem nikdo z jeho blízkých neuvěřil. Kromě absence motivu proti tomuto závěru svědčilo i místo nálezu těla, které skok do propasti v podstatě vylučovalo. Po roce 1989 se při obnoveném zkoumání prokázal vliv Státní bezpečnosti na okolnosti jeho smrti. Veškeré doklady však byly již dříve zničeny a žádné nové důkazy se po tak dlouhé době najít nepodařilo. Krátký

život, vzpomínky přetrvávající v duších blízkých i tragická smrt tak zůstávají jako příběh konfliktu osobnosti nadaného a svobodomyšlného studenta s tehdejší totalitní mocí, která nese odpovědnost za to, že dvaadvacetiletý život vyhasl dříve, než mohl naplno zazářit.

Vysoké učení technické v Brně se právem pyšní řadou vynikajících absolventů, mezi něž patří světově uznávaní vědci, úspěšní podnikatelé, sportovci či politici. Kdyby Pavel Švanda studoval za svobodných poměrů, tyto řady by nepochybně rozšířil. Jeho výjimečný smysl pro pravdu a spravedlnost, jeho charakter a odvaha, s níž čelil tlaku tehdejší totalitní moci, mu nakonec určily místo v jiné vybrané společnosti. Ve společnosti jeho studentských předchůdců, kteří v zápase s nacistickou a později komunistickou totalitou dokázali povznést veřejný zájem nad svůj osobní a neváhali, bylo-li

Nemám právo si myslet, že se mi děje příkoří – ať už mne stihne cokoliv. Vlastně už prosím jen o jediné – abych to unesl. Nebudu prosit za míň utrpení pro své bližní, ale jen za to, aby všichni vydrželi, aby změnili názory o mém utrpení.

Pavel Švanda, poznámka ve školním sešitě

Pavel Švanda (v bílé košili) se spolužáky na kolejkách, červen 1981

vstříc od Švandova spolužáka Iva Ondračky. Autor rovněž využil osobní postřehy Pavla Ondračky a vlastní vzpomínky na temnou dobu komunistické normalizace, v níž smrt Pavla Švandy a její okolnosti byly mementem z nejvýraznějších.

třeba, přinést i obět nejvyšší. Pavla Švandu dnes připomíná pamětní deska od Jana Šebánka, odhalená v roce 2016 na Fakultě architektury. Připomínat jeho jméno a odkaz širší veřejnosti by však mělo být věcí cti celé akademické obce VUT. Připomínat, že na VUT studoval mimořádný a všestranně nadaný student architektury, který svoje studium chápal v univerzálním smyslu a za jeho nedílnou součástí považoval i svobodné akademické prostředí. Ačkoliv svůj nerovný boj s totalitní mocí prohrál, svou obětí nesporně přispěl k postupné změně atmosféry v tehdejší společnosti a nárůstu její odvahy, která nakonec vyústila v návrat svobody a demokracie do naší země. ■

Příspěvek vznikl na základě faktů z dokumentu ČT Macocha – podivná smrt Pavla Švandy a knihy Slunci

SUMMARY: Exactly 40 years ago, the beginning of the 1981/1982 academic year at the BUT was marked by a tragic event. Although the circumstances of the disappearance and death of Pavel Švanda (1959–1981), a student of architecture at the BUT, are still unclear, there are all indications that the state authorities of the time were to blame.